

Festivali

Ne žele se svijeta...

Pečat kazališnim događanjima u Zadru od svibnja 1996. godine pa donedavno dala je i ona povremeno komična, ali uglavnom tragična priča o izmjenama u upravi Hrvatske kazališne kuće

Možda smo u proteklih petnaestak dana kalendarskog ljeta u Zadru prvi put nakon Domovinskog rata mogli udahnuti svjež zrak stvaralačkoga poleta, koji je očito tijekom dvije godine od Oluje prolazio kroz fazu inkubacije u uobičajenoj poratnoj rezignaciji, mirenju sa stanjem stvari ili potisnutom bijesu zbog svega što se dogodilo ili se tek ima dogoditi. Večer uoči početka ljeta dogodila se premijera *Planina* u izvedbi Kazališta lutaka u Zadru, potom je krenuo prvi put tzv. »Internacionalni festival novog kazališta« — *Zadar snova*, doživjeli smo i početak 37. glazbenih večeri u Sv. Donatu, a potkraj srpnja može se očekivati još jedno *Zadarsko ljeto*, doduše reducirano, jer će uključivati reprize prošlogljetne *Kafeterije*, ali i jednu premijeru — Aristofanovu *Lizistru*.

Pečat kazališnim događanjima u Zadru od svibnja 1996. godine pa donedavno (a tih događanja i nije bilo osobito mnogo!) dala je i ona povremeno komična, ali uglavnom tragična priča o izmjenama u upravi Hrvatske kazališne kuće. Dugotrajna, točnije eto cjelogodišnja previranja u upravi zadarske HKK temeljena na odlasku (otkazu?) negdanjega ravnatelja Žarka Ivkovića, nekoliko puta obnavljanu i nanovo izjavljenu natječaju za ravnatelja te važne ustanove — shvatimo li je ne samo kao žarište već i kao *pars pro toto* kulture jednoga grada; pa popratne pojave u zloj kobi uboga grada koji na leđima ima čitav jedan (do)nedavni rat, a sad treba »stati na noge«; pa sukobi na relaciji »Poglavstvo grada — Poglavstvo županije...« — proizveli su neizbježnu višemjesečnu sušu na zadarskim daskama koje (odista često, a bitno) život znače. Zadarni, ili barem onaj za kazalište zainteresirani dio pučanstva — pred opasnošću od drastičnoga pada kriterija — vapiji su za kakvom-takvom predstavom koja bi im vratila vjeru u djelatnost/umjetnost što ima činiti njihov gradski *image*.

Osim dragocjenih nastupa marljivih članova Zadarskog plesnog ansambla te repriznih izvedbi *Izbacivača* Teatra Exit, koji je redovito u nekoliko navrata uspijevao popuniti gledalište u tom razmjerno malom gradu, tijekom proljetnih se mjeseci u HKK — pretkulismo — nije događalo ništa važnije. Upravno vijeće HKK (vjerujem uredno plaćeno!) pretrgnulo se od hamletovske neodlučnosti i neučinkovitosti i namjestilo/namjestalo nekoliko osoba na funkciju ravnatelja HKK da bi nakon pustih komešanja za v. d. ravnatelja HKK odredilo negdanju šeficu propagande, gospođu Jadranku Svaguš. Pa nadajući se da će pod njezinom ravnateljskom palicom ovaj grad doista dobiti kazalište i kazališni život kakav zaslužuje — od srca joj želimo uspjeh, dobre suradnike i — dobre živce u radu!

Dakle, nekoliko je imena proteklih mjeseci iz zadarske HKK izronilo — nekoliko je imena — zaronilo. I kako u ovom gradu već desecima godina, još od doba Paljetka, vrijedi ona pogubna »Koga nema bez njega se može« *the show naravno must go on*. O procesu prenamješanja osobe koja bi barem u doglednom razdoblju — među ostalim — mogla vaditi *vruće krumpire* svađa između Grada (koji prisvaja HKK) i Županije (koja je pravno osnivač, vlasnik i financijer HKK i dugo je zahtijevala od Upravnog vijeća izvješće o nekim nepodmirenim računima, itd., itd., u stilu retoričkoga pitanja: »A gdje je lova?«) — nije se mnogo pisalo. Iako su Zadarni, razumije se, imali pravo znati što se u njihovu »velikom« kazalištu zapravo zbiva, Upravno je vijeće povremeno resila (hotimična?) samozatajnost i za javnost su promjene unutar zidova HKK uglavnom ostale zagonetkom. Bilo kakav pokušaj novinarskoga rasvjetljavanja situacije bio je od (trenutačno aktualnih) kazalištaraca shvaćen kao oblik subverzivne detekcije jer: novinari, naravno, uvijek nešto *zamiješe*. Pa smo tako doznali da od ambiciozna i pompozno najavljivana Studija glume u Zadru zasad neće biti ništa jer navodno nema dovoljno muških kandidata (!?) i pročitali smo članak »u najstarijim novinama na Balkanu« po čijem

Zoran (Zlatko Košta) i »kamenita« vilenica Dinara (u interpretaciji Sanje Zalović) u Caricevim Planinama Kazališta lutaka Zadar

jem je objavljivanju Upravno vijeće dalo izjavu da je tekst napisan na najnižoj razini novinarskog trača, objeda i insinuacija» (vidi *Narodni list*, 20. 6. 97.) Nekako je PTSD, ili vijetnamski sindrom ili »sloboda« nakon oslobođenja hrvatskih krajeva poprimila negativne razmjere u kulturološkom smislu pa se i najdobrohotnijemu nadaje ona u Batailleovoj knjižici simptomatična naslova: *Književnost i zlo* navedena parafraza Blakeove misli kako je sloboda »i ne znajući na strani đavla«. *Intanto*, u kontekstu svega toga dogodilo se potkraj lipnja iznenađenje koje nam je priredila HKK u suradnji sa skupinom mladih entuzijasta nadobudna imena *ZaD. ArsNova*, a pod začudnim pokroviteljstvom Grada Zadra. (A gdje se sad izgubila Županija?) Riječ je o već spomenutom *Zadru snova*. No, idemo redom.

Planine

Ljeto je u Zadru započelo rečenom ambiciozno zamišljenom, dugo najavljivanom i više manje s lokalpatriotskim zanimanjem očekivanom premijerom scenske adaptacije Zoranićevih *Planina* u izvedbi glumaca Kazališta lutaka u Zadru, a u dramatičaciji i režiji Marina Carića. Prvi se hrvatski roman što stoji na rascjepu srednjovjekovne i renesansne tradicije 20. lipnja na zadarskom Poluotoku pretočio u peripatetičko uprizorenje u kom gledalište prati izvođače — glumce, lutke, zbor (»Svak nek sliđi stope našel«). Pa kao što pjesnik Zoran hodočasti kroz razne predjele *Planina* — *rasute baštine* — i »iščući lik za beteg ljubveni« susreće pastire i vilenice ili grozne prisposode u danteovskim prizorima, tako i gledateljstvo obilazi različite postaje na svom putu od Crkve sv. Frane, preko Foruma, do Sv. Dominika, Kapetanove palače i konačno Perivoja kraljice Jelene, gdje se šetnja završava. Pred nama oživljuju prizori iz proze koja doduše ne nudi mnogo dramskog, ali se taj nedostatak očito imao nadomjestiti »dramskom« prirodom samoga ambijenta — primjereno osvijetljena i »opremljena« Mihaetovljevim lutkama i kulisama — u spoju sa zavirom Zoranićeva domoljublja i našim sentimentalnim odnosom prema svom Pjesniku i »počelima svega onoga što danas jesmo« (Marin Carić). Zadarni su imali prigodu nanovo upozna(va)ti svoj grad, otkrivajući njegove ljepote u trodimenzionalnoj, teatarskoj razglednici. A čitav je doživljaj još jedne potrage za novim mogućnostima lutarskog kazališta bio podcrtan nadahnutim glumačkim ostvarenjima velikih zadarskih lutkara: Zlatka Košte (Zoran), Asiye Rebac (Milost), Gabrijele Meštrović-Maštruka (Vila Hrvatica),

Sanje Zalović (Dinara), Zdenka Burčula (Sidmoj), Dragan Veselić (Slavgor) i drugih. Istaknuvši pomoćnicu režije Milenu Dundov, lektora Nikicu Kolumbića te autora zbarske glazbe i dirigenta Ivu Nižića, napominjem kako oni koji u projektu nisu u prvom planu, ali kvaliteta čijeg se posla itekako osjeća, svoj su dio posla (kao i obično) ostvarili veoma profesionalno. To je, čini se, trebala biti posljednja predstava u trilogiji — s *Mukom svete Margarete* i *Juditom*. Međutim (kao i obično), imamo li na umu da su tih prvih ljetnih večeri *Planine* doživjele četiri izvedbe, za koje bi optimalni broj gledatelja (pogotovu na dionici Kapetanove palače) bio najviše dvadeset i pet, onda se možemo zapitati: koja je svrha ambiciozna, zahijevna, naporna i vjerujem skupa projekta utrne li se on već na početku životnoga puta umjesto da zaživi i rasplamsa se tijekom čitavoga ljeta, kad bi ga toliko već postojećih ili potencijalnih zaljubljenika u zadarske prostore moglo vidjeti? Uostalom, zar Zoranić nije sam parafrazirajući Mateja kazao: »Ne pristoji se da svića pod sudom skrivena stoji, da da ljudem sviti« (nego da svijetli ljudima)?

Zadar snova

Od *baštine* smo se u kazališnom ili, točnije, prikazivačkom smislu odmaknuli putem petnaestak predstava koje su se mogle vidjeti tijekom desetodnevnog trajanja nove zadarske manifestacije (od 26. lipnja do 5. srpnja). U radijskim džinglovima *Zadar snova* gotovo je ganutljivo najavljivani riječima: »I Zadar usne/usne san...« koji doduše može imati kojekakvih konotacija jer ni snovi nisu što su nekad bili, a mogu se — kao u Trnopolju — pretvoriti u stoljetni san ili se nedajbože pretvoriti u moru. Riječ je o — kako u službenom obrazloženju stoji, »festivalu nove kazališne realnosti koji predstavlja recenatnu produkciju hrvatskih i inozemnih kazališnih grupa i umjetnika«, čije je »...pokretanje produkt (je) višestruko dokazanog interesa zadarske publike za modernom kazališnom produkcijom«. Veći dio predstava dogodio se na otvorenom. Uz glavne festivalske predstave organizirana su i prateća događanja — izložbe (npr. kompilacijska izložba plakata kontroverznog dvojca Bore i Bina poznatih kao *Božesačuvaj*), kabaretske predstave na maloj sceni, ulični performansi (slikanje grafita na odabranim fasadama) i koncerti grupa nove glazbene orijentacije. Projekt je realiziran u suradnji s Eurokazom u Zagrebu i HIPPAZ (Hrvatski Institut za Ples i Pokret/Moving Academy for Performing Arts), Zagreb. Organizatori upozoravaju da je ovaj, inicijalni, festival interna-

cionalan više po koncepciji negoli po programu, ali nadamo se da će postati svakoljetnim, tradicionalnim.

S kakvom blagonaklopošću je dočeka ova manifestacija, govori i dobrohotan muk/tišina/koncentracija kojima su bile popraćene brojne veoma dobro posjećene predstave na kakve zadarska publika nije navikla jer nije imala ni priliku naviknuti se. Publiku je činio uglavnom mladi naraštaj, dok su vipovci uredno izostajali. Tih je dana na zadarskim ulicama i trgovima vladao Telamon, kralj Salaminé, koji je proleto stoljeća i doletio iz drevne grčke mitologije kroz zvjezdano nebo (kao na plakatima) na crne majice mladića i djevojaka koji su sudjelovali — u većini slučajeva dragovaljno u ostvarenju snova, »zadarskih snova«. Žuti Gobo, kako ga »po domaći« zovu, šćućurio se pogrbljen i obremenjen na leđima hostesa, tehničara, glumaca, koji kao da mu uzvraćaju za svu težinu koju sam na svojim leđima ima ponijeti. Samo korištenje lika Telamona — čije ime u arhitekturi ima značenje potpornja (a koji postoji na jednoj zgradi u blizini zadarskog kazališta!) — podsjeća na romantičarsko posezanje za mitskim junacima, često grotesknim — urešenim božanskim vrlinama, a obilježenim ljudskim manama. To je zapravo simbol otvorenosti duha i entuzijazma koji nosi/podupire (poput Telamona!) Festival. Jedno od imena koje se istaknulo u realizaciji toga za Zadar pomalo neobičnoga projekta jest Kristijan Mičić — producent Festivala, a onedavno šef propagande u HKK. Kako kazališni dio programa *Zadru snova* ima uporište na Eurokazu, neke od u Zadru viđenih predstava upravo su prenesene s Eurokazovih pozornica u Zagrebu. Predstave koje su bliže klasičnoj predodžbi o kazalištu (*Hamper, Dekadencija, Imago*) izmjenjivale su se s kabaretskim na maloj sceni (*Gustlagon, Moja stvar*), s plesnim nastupima (Studio za suvremeni ples i Zadarski plesni ansambl), s teatrom tijela u kombinaciji s audio-vizualnim (*Emma, pokušaji*, Brezovečkoga, nastup japanske skupine Gekidan Kaisha, zagrebačke Stereo Company ili riječkog Teatra Rubikon). Pored toga mogle su se vidjeti i minijature/bravure zadarskoga lutarskog kazališta u režiji Sunnyja Sunninskog: *Metar* s Dragonom Veselićem i Vjerom Vidov te *Princeza na zmu graška* sa Zlatkom Košta.

Je li *Zadar snova* ponudio doista »novo« kazalište? I što je to novo, a što suvremeno? Približimo li međusobno ta dva atributa (zanemariivši činjenicu da su neke od viđenih predstava stare već godinu-dvije), a parafraziramo li onu teatrološku misao kako suvremeno nije

ono što u našem vremenu nastaje već ono što tom vremenu odgovara — možda bismo se imali razloga zapitati zašto se u našem dobu stvara i prihvaća teatar u kojemu sve pršti od napadaja na tijelo, »cijedenja« duše i decibelskih šokova za uši. Prizivam u pamet Brookovu misao: »Bio rat ili mir, veličanstvena kola kulture kotrljaju se noseći tragove svakog umjetnika na vječno rastuće smetište. Teatar, glumac, kritičari i publika zaključani su u stroju koji škripi, ali nikada ne zastaje.« Je li novo kazalište samo zorniji preslik svijeta u kakvu jesmo — svijeta oko nas i u nama? Ono više nema funkciju dokoličarske zabave, bonvivanske razbibrige, terapeutskog luksuza u bijegu od zbilje. A kad i nazremo političku, socijalnu itd. podlogu, ona kao da kaže: »Who cares?« (A gdje su tu obnovljeni mirakuli i dramatičari *baštine*?) Čini se da je ovdje na djelu zbilja koncentrirana i kondenzirana, intenzivirana do bola — i za izvođače i za gledatelje. Ostao je mim i pantomima (povratak glumcu!), pokret tijela i scenskih rekvizita, teatar scene, scenografije, likovnog, vizualnog; defabulizirani teatar u kojem glumci vrlo često ostaju bez teksta. A s njima i publika.

Recimo i to...

Zadar je ovih dana postao prvim hrvatskim gradom članom ugodne Radne zajednice za kooperaciju europskih gradova srednje veličine. Kako je osnovni cilj te ugodne udruge gradova Srednje Europe stvaranje višeg stupnja integracije i čvršće suradnje u kulturi, prosvjeti, gospodarstvu itd. možda se možemo nadati napretku i na području kazališne suradnje.

Dodajem i to da je 1. srpnja na Filozofskom fakultetu u Zadru promoviran *Carnet* — hrvatska akademska i istraživačka računalna mreža, čijim je uvođenjem zadarski fakultet povezan sa sva četiri hrvatska sveučilišta i u jedinstveni računalno-komunikacijski sustav svjetske računalne mreže — *Internet*. Potpisnici ovih redaka — i samoj djelatnici te nadasve po razvoju duha važne ustanove — ostaje da se kompetentno zapita zašto u njezinoj radnoj sobi postoji samo zidni priključak za *Carnet*, a od PC-a, ili možda tiskara, ili možda Interneta — ni traga ni glasa. Ma ni mišjeg cijuka. Jedino što preostaje jest nadati se da će informacije s Interneta biti dostupne svima — a ne samo njima. I opet, sjetimo se Mateja evanđelista s početka teksta: »Ne žele se svijeta da se stavi pod sud, nego na svijetnjak da svijetli svima u kući...«

Helena Perić